

AZƏRBAYCANIN QEYRİ-NEFT SEKTORU SAHƏLƏRİNİN İNKİŞAFININ İNTENSİVLƏŞDİRİLMƏSİ YOLLARI (TOXUCULUQ SƏNAYESİNİN TİMSALINDA)

Əsli Kazimova

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti, Bakı, Azərbaycan
e-mail: kazimovasli7@gmail.com

Xülasə. Məqalədə Azərbaycanın vacib qeyri-neft sektoru sahələrindən olan toxuculuq sənayesi sahəsinin inkişafının intensivləşdirilməsi yolları tədqiq olunmuşdur. Bu məqsədlə toxuculuq sənayesi sahəsinin inkişaf xüsusiyyətləri, ölkə iqtisadiyyatında onun rolu təhlil edilmişdir. Toxuculuq sənayesi sahəsinin inkişaf dinamikası baxılmış, histogramalar, xətti qrafiklər və diaqramalar vasitəsilə təhlillər verilmişdir. Bu mühüm qeyri-neft sektoru sahəsinin inkişaf potensialı və xammal təminatı məsələləri də araşdırılmışdır.

Açar sözlər: qeyri-neft sektoru, toxuculuq sənayesi, inkişaf potensialı.

THE WAYS OF INTENSIFICATION OF THE DEVELOPMENT OF THE NON-OIL SECTORS OF AZERBAIJAN (ON THE EXAMPLE OF THE TEXTILE INDUSTRY)

Asli Kazimova

*Azerbaijan State University of Economics,
Baku, Azerbaijan*

Abstract. The article examines the ways of intensifying the development of the textile industry, as an important part of the non-oil sector of Azerbaijan. For this purpose, the features of the textile industry and its role in the country's economy have been analyzed. The dynamics of development of the textile industry is considered, histograms, linear graphs and diagrams are given. The issues of the development potential and the raw material supply of this important sphere are explored.

Keywords: non-oil sector, textile industry, development potential.

ПУТИ ИНТЕНСИФИКАЦИИ РАЗВИТИЯ СФЕРЫ НЕНЕФТЯНОГО СЕКТОРА АЗЕРБАЙДЖАНА (НА ПРИМЕРЕ ТЕКСТИЛЬНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ)

Асли Кязымова

*Азербайджанский Государственный Экономический
Университет, Баку, Азербайджан*

Резюме. В статье исследованы пути интенсификации развития текстильной промышленности, как важная часть сферы ненефтяного сектора Азербайджана. С этой целью анализированы особенности текстильной промышленности и ее роль в экономике страны. Рассмотрена динамика развития текстильной промышленности, приведены гистограммы, линейные графики и диаграммы. Исследованы вопросы потенциала развития и сырьевой обеспеченности этой важной сферы.

Ключевые слова: ненефтяной сектор, текстильная промышленность, потенциал развития.

1. Giriş

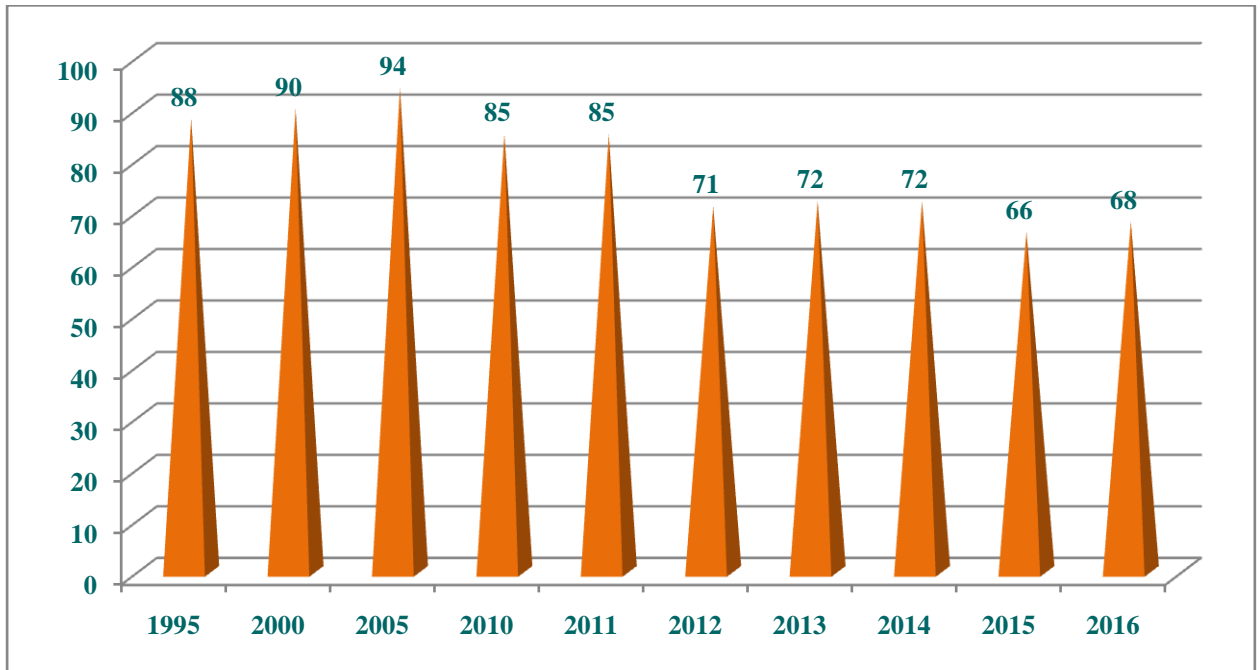
Azərbaycanda milli iqtisadiyyat və iqtisadiyyatın əsas sektorları üzrə strateji yol xəritələrinin icra edilməsi proseslərində ölkənin resurs potensialından maksimum səmərəli istifadə olunması və ayrı-ayrı qeyri-neft sektoru sahələrinin inkişafının sürətləndirilməsi strateji vəzifələr kimi qarşıya qoyulmuşdur [4]. Məlumdur ki, müasir dövrdə qlobal iqtisadi təhdidlərin gücləndiyi bir şəraitdə strateji yol xəritəsində nəzərdə tutulan strateji hədəflərin yerinə yetirilməsi üçün ölkəmizdə mövcud olan potensialdan istifadənin modelləşdirilməsində

ənənəvi iqtisadiyyat sahələrinin inkişafı prioritet vəzifələrdəndir. Ölkəmizdə ənənəvi qeyri-neft sektoru sahələri kimi kifayət qədər mühüm əhəmiyyət kəsb edən milli iqtisadiyyat sahəsi toxuculuq sənayesi sahəsinin əhəmiyyəti də böyükdür. Belə ki, bu sahə ölkə əhalisinin istehlak mallarına olan tələbatının ödənilməsi ilə bərabər, əlavə dəyər formalaşdırılmasında və əhalinin məşğulluq problemlərinin həll edilməsində çoxfunksiyalı xüsusiyyətlərə malikdir. Buna görə də, həmin sahənin inkişaf etdirilməsi ölkə iqtisadiyyatının artım tempinin bərpasında da əsaslı töhfələr verə bilər.

2. Toxuculuq sənayesinin inkişafının müasir vəziyyətinin təhlili

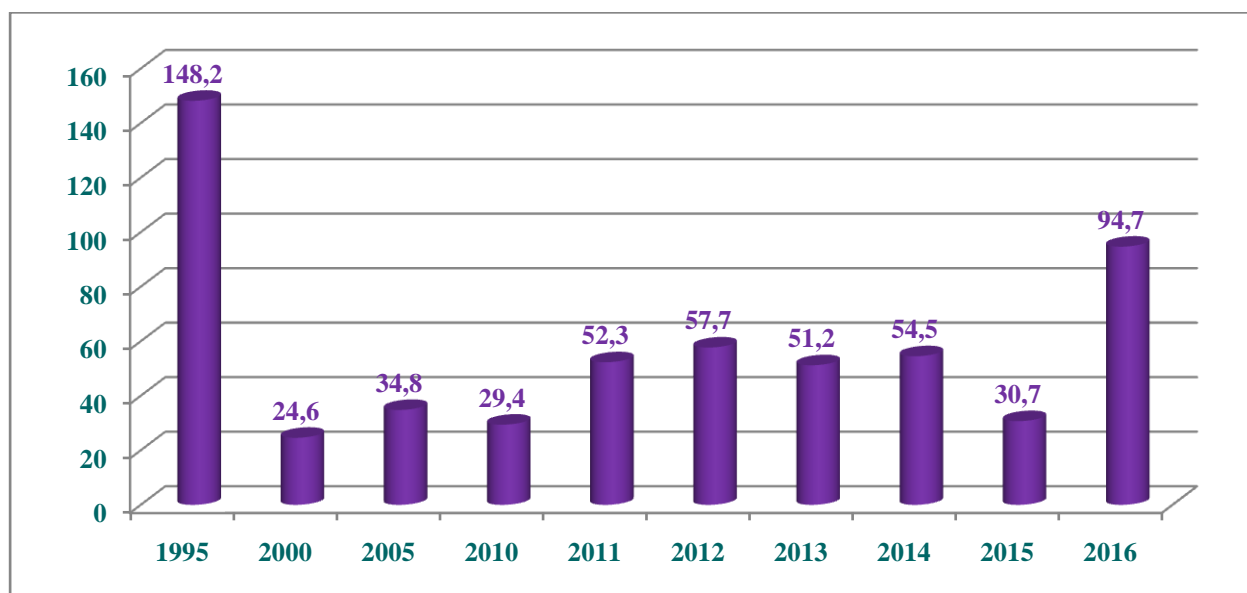
Əvvəldə bildirdiyimiz kimi, Azərbaycanda son illərdə toxuculuq sənayesinin inkişafına diqqət artmışdır. Lakin, bununla belə, hələ də fəaliyyət göstərən toxuculuq sənayesi müəssisələrinin sayı ölkəmizdə bu sahənin xammal və resurs potensialına, ucuz işçi qüvvəsinə və əmək ehtiyatlarına adekvat deyildir. Toxuculuq sənayesinin inkişaf səviyyəsi və dinamikası da bunu göstərir [5].

Şəkil 1-də 1995-2016-cı illər ərzində Azərbaycanda fəaliyyət göstərən toxuculuq sənayesi müəssisələrinin sayının dinamikası verilmişdir.

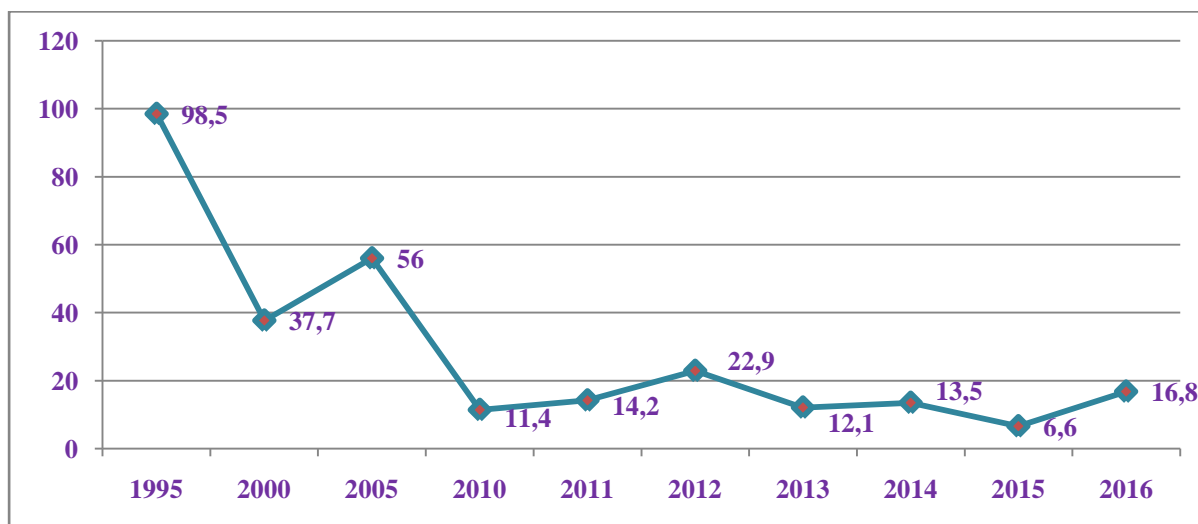
Şəkil 1. 1995-2016-cı illər ərzində Azərbaycanda fəaliyyət göstərən toxuculuq sənayesi müəssisələrinin sayı (ARDSK-nın məlumatları əsasında müəllif tərəfindən hazırlanmışdır. <http://www.stat.gov.az>)

Şəkil 2-də isə toxuculuq sənayesində 1995-2016-cı illər ərzində məhsul istehsalının dinamikası öz əksini tapmışdır.

Şəkil 2. Azərbaycanın toxuculuq sənayesində 1995-2016-cı illər ərzində məhsul istehsalının dinamikası, mln. manat. (ARDSK-nın məlumatları əsasında müəllif tərəfindən hazırlanmışdır. <http://www.stat.gov.az>)

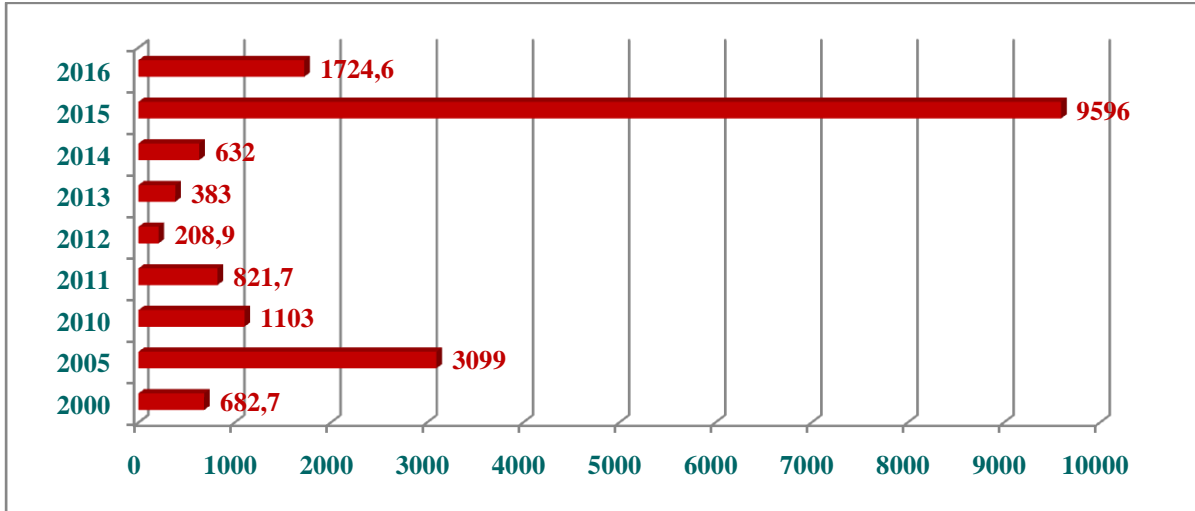
Şəkil 3-də Azərbaycanda mühüm toxuculuq xammalı olan pambıq məhlucının 1995-2016-cı illər üzrə istehsal dinamikası göstərilmişdir.

Şəkil 3. Azərbaycanda mühüm toxuculuq xammalı olan pambıq məhlucunun 1995-2016-cı illər üzrə istehsal dinamikası göstərilmişdir (ARDSK-nın məlumatları əsasında müəllif tərəfindən hazırlanmışdır.

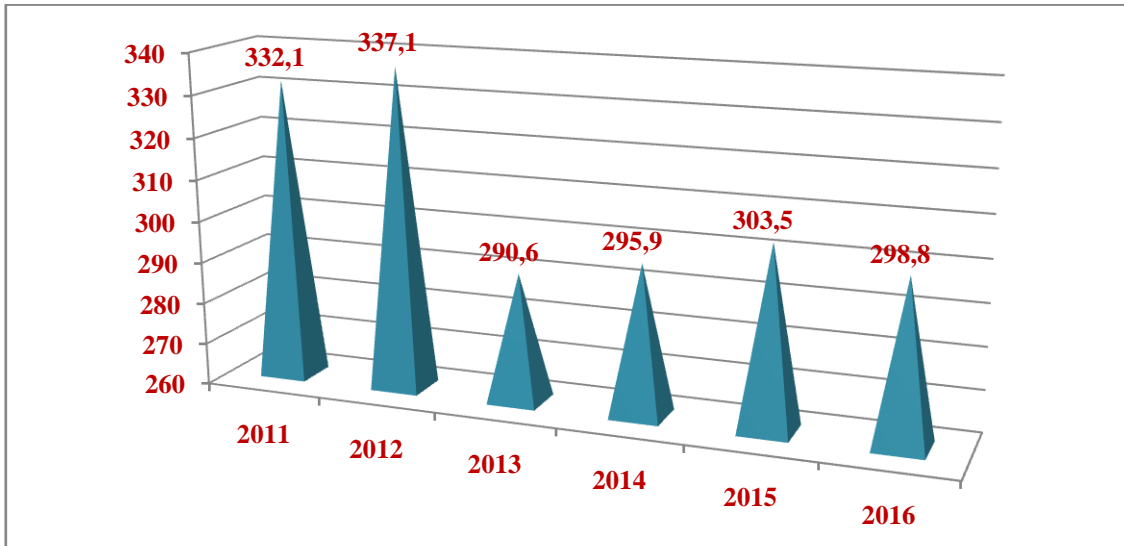
<http://www.stat.gov.az>)

Şəkil 4-də Azərbaycanda pambıq parçalar istehsalının 1995-2016-cı illər üzrə istehsal dinamikası öz əksini tapmışdır.

Şəkil 4. Azərbaycanda pambıq parçalar istehsalının 2000-2016-cı illər üzrə istehsal dinamikası, min kv.metr. (ARDSK-nın məlumatları əsasında müəllif tərəfindən hazırlanmışdır. <http://www.stat.gov.az>)

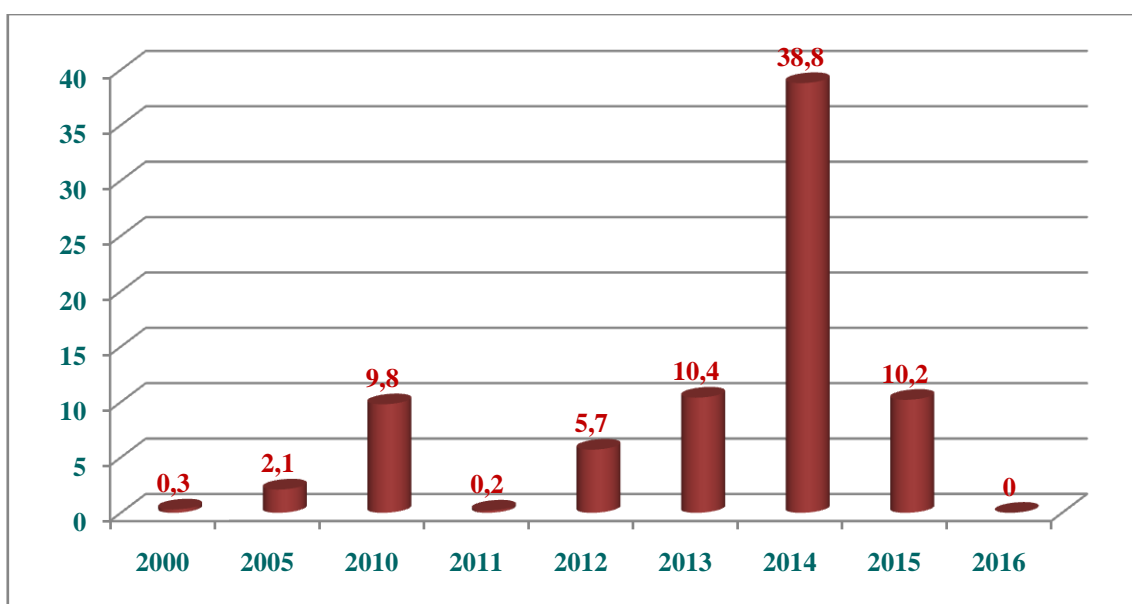
Qeyd edək ki, son illərdə toxuculuq sənayesinin istehsal infrastrukturunun gücləndirilməsi və istehsal şəbəkəsinin genişləndirilməsi üçün əsas fondların yenilənməsi prosesləri intensivləşməkdədir. Bununla belə, son 5-6 il ərzində toxuculuq sənayesində əsas fondların həcmi əhəmiyyətli artımına nail olunmamışdır. 2011-ci ildə ölkənin toxuculuq sənayesində əsas fondların ümumi həcmi 332,1 mln. manat olmuşdursa, bu göstərici 2016-cı ildə 298,8 mln. manat təşkil etmişdir. Şəkil 6-da toxuculuq sənayesində 2011-2016-cı illər üzrə əsas fondların həcmi dinamikası öz əksini tapmışdır.

Şəkil 5. Azərbaycanda toxuculuq sənayesində 2011-2016-cı illər üzrə əsas fondların həcmi dinamikası, mln. manat. (ARDSK-nın məlumatları əsasında müəllif tərəfindən hazırlanmışdır. <http://www.stat.gov.az>)

Toxuculuq sənayesinin inkişafının sürətləndirilməsi və xüsusilə bu sahənin resurs – xammal potensialı nəzərə alınmaqla regionlarda inkişafının modelləşdirilməsi əlavə

investisiyaların yatırılmasını, xüsusilə bu sahələrə xarici investisiyaların cəlbinin stimullaşdırılmasını, xarici şirkətlərin və kompaniyaların – xarici investorların bu sahədə fəaliyyət göstərmək üçün ölkəmizə gəlməsinin təşkili problemləri öyrənilməli və həll edilməlidir. Təəssüf ki, 2000-2016-cı illər ərzində toxuculuq sənayesində əsas kapitalla yönəldilən investisiyaların strukturunda xarici investisiyalar yoxdur. Bu sahəyə yatırılan daxili investisiyalar isə kifayət qədər azdır və mövcud potensialı əks etdirmir. Şəkil 7-də Azərbaycanda 2000-2016-cı illər ərzində toxuculuq sənayesində əsas kapitalla yönəldilən investisiyaların həcmninə dinamikası verilmişdir.

Şəkil 6. Azərbaycanda 2000-2016-cı illər üzrə toxuculuq sənayesində əsas kapitalla yönəldilən investisiyaların həcmninə dinamikası verilmişdir.

(ARDSK-nın məlumatları əsasında müəllif tərəfindən hazırlanmışdır. <http://www.stat.gov.az>)

Şəkil 6-dan görüldüyü kimi toxuculuq sənayesində əsas kapitalla yönəldilən investisiyaların dinamikası qeyri-sabitdir və 2005-2016-cı illərdə isə bu istiqamətdə fəaliyyət kifayət qədər zəifləmişdir.

3. Toxuculuq sənayesinin inkişaf problemləri və perspektivləri

Toxuculuq sənayesinin yaxın perspektivdə inkişafının təmin edilməsi üçün bu sahənin mövcud problemlərinə və inkişaf perspektivlərinə kompleks və sistemli yanaşma təmin olunmalıdır. Milli iqtisadiyyatın inkişaf perspektivləri üzrə strateji yol xəritəsində qeyri-neft sektoru sahələrinin inkişafının sürətləndirilməsi hədəfləri müəyyənləşdirilmişdir. Bundan əlavə, Azərbaycan Respublikasında sənayenin inkişafına dair 2015-2020-ci illər üçün Dövlət Proqramında yüngül sənaye sahəsinin inkişafının sürətləndirilməsi, bu sahəyə müasir texnologiyaların gətirilməsinin genişləndirilməsi, sahənin inkişafı məqsədi ilə sənaye

parklarının yaradılması, infrastrukturun formalaşdırılması və fəaliyyətinin təşkili üzrə geniş miqyaslı tədbirlər nəzərdə tutulmuşdur [2]. Bunlarla belə, toxuculuq sənayesi ənənəvi qeyri-neft sektoru sahəsi kimi bir çox mühüm əhəmiyyətli xüsusiyyətləri ilə diqqət çəkir və bu sahənin inkişafı ölkənin sosial-iqtisadi problemlərinin həllində də əhəmiyyətli rol oynamaq potensialına malikdir [12]. Professor İ. Aliyev haqlı olaraq qeyd edir ki, ölkənin qeyri-neft sənayesinin ənənəvi istehsal sahəsinin, o cümlədən yüngül sənaye sahələrinin inkişaf etdirilməsi və ixrac imkanlarının artırılması ilə yanaşı rəqabət qabiliyyətli yeni istehsal sahələrinin yaradılması da dəstəklənməlidir [1]. Bu sahələrə yerli və xarici investisiyaların intensivləşdirilməsi məqsədilə maksimum cəlbəedici mexanzimlərin tətbiqi və bunlarla əlaqədar tədbirlərin miqyasının genişləndirilməsi vacib şərtlərdəndir. Digər tərəfdən artıq milli tekstil brendlərinin yaradılması və təşkili məqsədilə Mingəçevir sənaye parkının imkanları genişləndirilməkdədir. Burada infrastruktur obyektləri formalaşdırılır və artıq rezidentlərin qeydiyyatına başlanılmışdır [6]. Bu müəssisədə ilk qeydiyyata düşən rezident kompaniya – “Mingəçevir Tekstil” MMC-dir və həmin müəssisədə 20 min ton iplik istehsalı nəzərdə tutulmuşdur. Qeyd edək ki, Mingəçevir Sənaye Parkının yaradılması ölkə Prezidentinin 27 fevral 2015-ci il tarixli Sərəncamına əsasən həyata keçirilir [10]. Bundan əlavə, son dövrlərdə ölkəmizdə xüsusi iqtisadi zonaların yaradılması prosesləri ilə bağlı tədbirlər intensivləşməkdədir. Xüsusi İqtisadi Zonaların təşkili və fəaliyyətinin genişləndirilməsi hesabına ölkəmizin əksər qeyri-neft sektoru sahələrinin inkişafının sürətləndirilməsində əhəmiyyətli nəticələr əldə etmək mümkündür [7-9]. Qeyri-neft sektorunun əlavə dəyər yaratmaq xüsusiyyətinə malik olan sahələrinin inkişafının sürətləndirilməsi müasir dövrdə ölkəmizin davamlı və dayanıqlı iqtisadi inkişaf proseslərinin tərkib və ən mühüm fəaliyyət istiqamətlərindən biri kimi diqqət çəkir. Bununla bağlı tədbirlərin reallaşdırılması isə yeni iqtisadi vasitələrin, o cümlədən texnoparkların sənaye məhəllələrinin və xüsusi iqtisadi zonaların fəal tətbiqini şərtləndirir.

Nəticə. Beləliklə, yaxın perspektivdə Azərbaycanın qeyri-neft sektoru sahələrinin qarşısında duran strateji hədəflərin və məqsədlərin reallaşdırılması hesabına, bu sektorda cəmlənmiş sahələrin inkişafının sürətləndirilməsi yeni – daha fəal fazaya keçəcəkdir. Əsas vəzifələr sırasında qeyri-neft sektoru sahələrinin multiplikativ xüsusiyyətlərindən maksimum səmərəli bəhrələnmək, milli iqtisadiyyatın artımına əlavə stimül vermək potensialında olan iqtisadiyyat sahələrinin kompleks inkişafını təmin etmək, rəqabət qabiliyyətli və ixracçı müəssisələr şəbəkəsini yaratmaq, ölkəyə valyuta vəsaitləri gətirməyə potensialı olan məhsulların istehsalına nail olmaq daha çox diqqət çəkirlər və s.

Ədəbiyyat

1. Aliyev İ., Qeyri-neft sənayesinin inkişaf strategiyası. <http://www.azerbaijan.news.az>.
2. Azərbaycan Respublikasında sənayenin inkişafına dair 2015-2020-ci illər üçün Dövlət Proqramı. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2014-cü il 26 dekabr tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmişdir.

3. Azərbaycan Respublikasında yüngül sənaye. <http://www.minenergy.gov.az>
4. Azərbaycan Respublikasının milli iqtisadiyyat perspektivi üzrə Strateji Yol Xəritəsi. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 6 dekabr tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmişdir.
5. Azərbaycan rəqəmlərdə, Bakı, 2017, 286 s.
6. Cahangirov B., Mingəçevir Sənaye Parkında milli tekstil brendləri yaradılacaqdır. <http://www.1news.az>.
7. Əliyev Ş.T., (2015), Azərbaycanın milli iqtisadiyyatının inkişaf proseslərinin intensivləşdirilməsində xüsusi iqtisadi zonaların tətbiqinin sürətləndirilməsi məsələləri, Audit, 2, s.50-55.
8. Əliyev Ş.T., (2016), Azərbaycanda xüsusi iqtisadi zonaların tətbiqi problemlərinin həlli yolları, İpək Yolu, 3, 2016, s.63-68.
9. Əliyev Ş.T., Xüsusi iqtisadi zonalar: konseptual əsaslar və strateji istiqamətlər, Bakı, Elm və Təhsil, 2012, 196 s.
10. Mingəçevir Sənaye Parkının yaradılması haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı, Bakı şəhəri, 26 fevral 2015-ci il.
11. Yüngül sənaye üzrə arayış, Azərbaycan Respublikası İqtisadiyyat və Sənaye Nazirliyi, Bakı, 2015, s.1-5. <http://www.senaye.gov.az>
12. Yüngül sənaye. <http://www.kayzen.az>